

Ideophones in Persian

Mohammad Rasekh-Mahand¹

Abstract

Ideophones are marked words in language that iconically depict a sensory scene and reside on the boundary between conventional and iconic language. This article examines the category of ideophones in the Persian language. After defining the category as a comparative concept, its five key characteristics - being marked, being a word, being depictive, being sensory, and belonging to an open lexical class - are elaborated upon. The distinction between ideophones and similar categories such as phonaesthemes, onomatopoeia, ontophones, and interjections is clarified. Based on Akita's (2009) semantic classification, Persian ideophones are categorized into three semantic classes: phonomimes (e.g., xert-xert), phenomimes (e.g., salâne-salâne), and psychomimes (e.g., qili-vili), with examples provided from the Hamadani dialect. Grammatically, these words are used in constructions such as complex verbs (e.g., men-men kardan, 'to mumble'), adverbials of manner (e.g., salâne-salâne âmad, 'he came sauntering'), subject complements (e.g., geneh-geneh ast, 'he is finicky'), and adjectives (e.g., bârân-e peške-peške, 'drizzling rain'). Finally, the role of ideophones as a bridge between gesture and conventional language, and their significance for understanding language evolution, is discussed.

Keywords: ideophone, lexical category, iconicity, Persian, Hamadani dialect

Extended abstract

1. Introduction

This paper provides a comprehensive exploration of the category of ideophones in the Persian language, a class of marked lexical items that iconically depict sensory scenes and occupy the boundary between arbitrary and iconic linguistic systems. Ideophones, often marginalized in traditional linguistic discussions, are presented here as a vital and productive component of natural language, offering unique insights into the interplay between form, meaning, and sensory experience.

1. Professor of Linguistics, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran
rasekh@basu.ac.ir

2. Theoretical framework

The study begins by defining the ideophone as a comparative concept, akin to categories like 'adjective' or 'future tense,' which manifests differently across languages but retains a core set of identifiable properties (Haspelmath, 2010). For Persian, five defining characteristics are elaborated: ideophones are (1) marked in form, often deviating from regular phonological and morphological patterns; (2) bona fide words, stored in the mental lexicon; (3) depictive, conveying meaning through direct sensory simulation rather than arbitrary reference; (4) linked to a sensory scene, portraying external perceptions or internal emotions; and (5) members of an open lexical class, capable of expansion and innovation.

3. Discussion

Crucially, the paper distinguishes Persian ideophones from superficially similar categories. They are differentiated from onomatopoeia, which imitate natural sounds and maintain a direct sound link to their referents. They are also separate from ontophones (e.g., *dast-pâ-čoğine*, 'clumsy'), which describe inherent personal traits, and from body epithets used as nicknames. Furthermore, they are distinct from interjections (e.g., *âx*, 'ouch'), which are exclamatory and syntactically isolated elements expressing emotional, cognitive, or conative meanings.

Building on Akita's (2009) semantic typology, Persian ideophones are systematically categorized into three classes, with illustrative examples drawn extensively from the Hamadani dialect:

1. Phonomimes depict sounds produced by entities or actions (e.g., *xert-xert*, sound of crunching ice; *men-men kardan*, 'to mumble'; *ğor-ğor*, sound of a moving vehicle).
2. Phenomimes depict visual aspects, manner of motion, texture, or appearance (e.g., *salâne-salâne*, 'sauntering'; *peške-peške*, 'drizzling' (rain); *gerâgur*, depicting a sudden, impactful movement).
3. Psychomimes depict internal bodily sensations, feelings, or emotions (e.g., *qili-vili*, feeling of butterflies in the stomach; *gez-gez*, a tingling sensation; *gene-gene**, 'finicky/fussy').

This classification aligns with Dingemanse's (2012) proposed semantic hierarchy (sound > motion > visual properties > other senses > inner feelings), a cline from concrete/external to abstract/internal experiences. Persian is shown to possess ideophones across all these levels, confirming the category's robust presence in the language.

The grammatical behavior of Persian ideophones is multifaceted, demonstrating their integration into core syntactic structures. They function as:
-The non-verbal element in complex verbs (e.g., *men-men kardan*, 'to mumble'; *qili-vili raftan*, 'to feel fluttery').

- Adverbials of manner (e.g., salâne-salâne âmad, 'he came sauntering').
 - Subject complements (e.g., gene-gene ast*, 'he is finicky').
 - Adjectives in attributive or predicative positions (e.g., bârân-e peške-peške, 'drizzling rain'; âdam-e gene-gene, 'a finicky person').
- Morphologically, Persian ideophones frequently exhibit reduplication, whether complete (e.g., fes-fes) or partial (e.g., qili-vili), a feature that enhances their iconicity and markedness.

4. Conclusion

In conclusion, the paper argues for the theoretical significance of ideophones beyond mere linguistic curiosities. Following Haiman (2018), it posits that ideophones may serve as a crucial bridge between gesture and conventional language, offering a window into language evolution. They potentially represent an intermediate stage in a developmental pathway: Gesture → Ideophone → Conventional Vocabulary. Their sensory richness, prevalence in spoken and dialectal registers, and resistance to direct translation underscore their role as a repository of iconic and embodied meaning. This study thus not only documents an under-described facet of Persian grammar but also positions Persian data within broader cross-linguistic and typological discussions about iconicity, lexical categories, and the origins of linguistic symbolism.

Select Bibliography

- Akita, K. *A Grammar of Sound-Symbolic Words in Japanese: Theoretical Approaches to Iconic and Lexical Properties of Japanese Mimetics* (PhD dissertation). Kobe University, Kobe, 2009. Retrieved from http://www.lib.kobe-u.ac.jp/handle_gakui/D1004724
- Akita, Kimi & Prashant Pardeshi (eds.). *Ideophones, mimetics and expressives*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, 2019.
- Diffloth, G. Notes on expressive meaning. *Chicago Linguistic Society*, 1972, 8, 440–447.
- Dingemanse, Mark. Advances in the cross-linguistic study of ideophones. *Language and Linguistics Compass* 6, 2012, 10, 654-672.
- Dingemanse, Mark. Redrawing the margins of language: Lessons from research on ideophones. *Glossa* 3, 2018, 1: Article 4, 1-30.
- Dingemanse, Mark. 'Ideophone' as a comparative concept. In: Akita, Kimi & Prashant Pardeshi (eds.), *Ideophones, Mimetics and Expressives*, 2019, 13-34. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Dingemanse, Mark. Ideophones, in Eva van Lier (ed.) *The Oxford Handbook of Word Classes*. Oxford University Pressn 2023, 466-476.
- Haspelmath, Martin. Comparative concepts and descriptive categories in crosslinguistic studies. *Language*, 2010, 86 (3):663-678.

Haiman, John. *Ideophones and the evolution of language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

How to cite:

Rasekh-Mahand M. Ideophones in Persian. *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*. 2026; 2(20): 105-113.
DOI:10.22124/plid.2025.32189.1735

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۳
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۹
صفحات: ۱۱۳-۱۰۵

ایده آواها در زبان فارسی

محمد راسخ مهند

چکیده

این مقاله به بررسی مقوله ایده آوا در زبان فارسی می پردازد. ایده آواها واژگانی نشان دار در زبان هستند که صحنه ای حسی را به صورت شمایی به تصویر می کشند و در مرز بین زبان قراردادی و زبان شمایی قرار دارند. پس از تعریف این مقوله به عنوان مفهومی تطبیقی، ویژگی های پنج گانه آن (نشان دار بودن، واژه بودن، تصویری بودن، حسی بودن و تعلق به طبقه باز) تشریح و تمایز آن از مقولات مشابهی مانند نمادپردازی آوایی، نام آوا، شناخت آوا و شبه جمله تبیین می شود. برپایه تقسیم بندی آکیتا (۲۰۰۹)، ایده آواهای فارسی در سه طبقه معنایی صوتی (مانند خرت خرت)، دیداری (مانند سلانه سلانه) و ذهنی (مانند قیلی ویلی) دسته بندی و نمونه هایی از گویش همدانی ارائه می گردد. از نظر دستوری، این واژه ها در ساخت های فعل مرکب (من من کردن)، قید حالت (سلانه سلانه آمد)، متمم فاعلی (گنه گنه است) و صفت (باران پشکه پشکه) به کار می روند. در پایان، درباره نقش ایده آواها به عنوان پلی بین ایماواشاره و زبان قراردادی و اهمیت آنها در درک تکامل زبان بحث می شود.

واژگان کلیدی: ایده آوا، مقوله واژگانی، شمایی، فارسی، گویش همدانی.

۱- مقدمه

متن زیر را در نظر بگیرید:

(۱) تاکسی گراگر آمد زد به من. شوفرش درآمد در عنر عنر منو پایید، کرت کرت دمپایی اش رو می کشید رو آسفالت. من من کرد و گفت حواست کوچاس؟ گفتم برو ورور نکن، فس فس رانندگی می کنی، مردک دست و پا چغینه. زدی بشم افتادم سرم لُپ لُپ می کنه، دندانم زُق زُق می کنه و گردهام مورج مورج می کنه.

در متن فوق واژه‌هایی وجود دارد که زبان‌شناسان کمتر در مورد آنها بحث کرده‌اند: «گراگر، عنر عنر، کرت کرت، من من، ورور، فس فس، دست پا چغینه، لپ لپ، زق زق، مورج مورج». این متن براساس گویش فارسی همدانی نوشته شده‌است، اما هرکسی به هرگونه از فارسی غیررسمی که سخن بگوید، از این دست واژه‌ها را شنیده یا به کار می‌برد. برخی از این کلمات برای افرادی که به گویشی غیر از همدانی صحبت می‌کنند نیز آشناست، مانند «عنر عنر، من من، فس فس، زق زق» و مانند آن. موضوع این مقاله توصیف و بررسی این واژه‌هاست.

برای اشاره به این کلمات در زبان انگلیسی از اصطلاح‌های مختلفی استفاده شده‌است: ideophone, expressive, mimetics. من ایده‌آوا را معادل ideophone استفاده کرده‌ام که اکنون جای خود را بین دیگر اصطلاحات باز کرده‌است. این اصطلاح را نخستین بار دوک^۱ (۱۹۳۵) در مطالعه زبان‌های بانتو^۲ به کار برد. با اینکه از حدود سال ۱۸۵۰ در مورد این کلمات بحث‌هایی شده‌است، اما زبان‌شناسان آنها را بخش حاشیه‌ای زبان می‌دانستند. اکنون آنها در بازتعریف مرزهای زبان دارای اهمیت هستند. بعد از دوک، سامارین (۱۹۷۰) و دیفلوت (۱۹۷۲) به زبان‌هایی اشاره کردند که این مقولات در آنها یافت می‌شود، از جمله در زبان‌های هندوایرانی و دراویدی. دیفلوت عنوان می‌کند که این مقوله ویژگی عادی زبان‌های طبیعی است، هرچند در بسیاری از زبان‌های اروپایی دیده نشده‌است. در دو دهه گذشته مطالعات درباره ایده‌آواها بیشتر و بحث درباره ویژگی‌های آنها گسترده شده‌است. از جمله رساله آکیتا^۳ (۲۰۰۹) درباره این مقولات در ژاپنی و مجموعه مقالات ویراسته او و پرداشی^۴ (۲۰۱۹). همچنین ولتز^۵ و کیلیان-هاتز^۱ (۲۰۰۱) مجموعه مقالاتی در این باره منتشر کردند. هایمن^۲ (۲۰۱۸) کتابی

1. Doke

2. Bantu

3. Akita

4. Pardashi

5. Voltz

در باره نقش و اهمیت ایده‌آواها در تکامل زبان نوشته و دینگمانز^۳ (۲۰۱۲، ۲۰۱۸، ۲۰۱۹، ۲۰۲۳) آثار مختلفی در این باره نگاشته‌است. مجله رده‌شناسی زبان و مسیرهای مختلف^۴، شماره یک از جلد چهارم خود را در سال ۲۰۲۴ به مقالاتی در این زمینه اختصاص داده‌است. هدف این مقاله بررسی مقوله ایده‌آوا در زبان فارسی، انواع آن، و ویژگی‌های دستوری آن است. پس از بخش مقدمه، در بخش (۲) به تعریف این مقوله و در بخش (۳) به طبقات معنایی مختلف آن می‌پردازیم. بخش (۴) به کاربرد دستوری ایده‌آواها در زبان فارسی اختصاص دارد و بخش (۵) جمع‌بندی مطالب است.

۲- تعریف مقوله ایده‌آوا

در مباحث جدید زبان‌شناسی، ایده‌آوا را یک مقوله فرض می‌کنند، مانند مقوله صفت یا زمان آینده. و از این حیث می‌توان به‌عنوان یک مفهوم تطبیقی^۵ به آن نگاه و آن را تعریف کرد (Haspelmath 2010). همان‌گونه که صفات در فارسی با آلمانی متفاوت‌اند، ولی مفهوم تطبیقی مشترکی به نام صفت وجود دارد، ایده‌آواها هم در زبان‌ها متفاوت‌اند ولی در عین حال همه آنها ایده‌آوا هستند و یک مفهوم یا طبقه مشترکی به این نام در زبان‌ها وجود دارد. ایده‌آواها کلماتی هستند که معنای خود را در آستین دارند. معمولاً آنها را کلماتی نشان‌دار از طبقه باز تعریف می‌کنند که نوعی صحنه حسی را به تصویر می‌کشد. اینها واژگانی هستند که شباهت ساختاری بین صورت و معنی دارند و تصویرگونه/شمایلی^۶ به حساب می‌آیند (Dingemanse 2012: 655; 2019:16). در این تعریف پنج ویژگی برای ایده‌آواها ذکر شده‌است:

الف) نشان‌داری: این کلمات از حیث شکل و شمایل ساختاری متفاوت از کلمات عادی زبان دارند به همین دلیل آنها را نشان‌دار عنوان کرده‌اند.

ب) کلمه بودن: در تعریف، این عبارات را کلمه یا واژه دانسته‌اند، یعنی مقولاتی واژگانی که باید فهرست و تعریف شوند و مانند سایر واژه‌ها بخشی از واژگان ذهنی اهل زبان هستند.

1. Kilian-Hatz

2. Haiman

3. Dingemanse

4. Linguistic typology at the crossroads

5. comparative concept

6. iconic

ج) به‌تصویرکشنده: این ویژگی برای تأکید بر این است که این واژه‌ها در اصل یک معنی را از طریق حواس به شنونده منتقل می‌کنند و معنایی متفاوت با این تصویر ندارند.

د) صحنهٔ حسی: منظور صحنه، تصویر یا دریافتی حسی از جهان خارج یا عواطف و احساسات درونی است که با این کلمات به تصویر درمی‌آید.

ه) دارای طبقهٔ واژگانی باز: تأکید بر این نکته که این طبقهٔ واژگانی تا حدی بزرگ است و کلمات تازه نیز بر آنها افزوده می‌شود.

ایده‌آواها ویژگی‌های خاصی دارند که با کلمات بی‌نشان زبان متفاوت‌اند. مثلاً این کلمات بیشتر در گونه‌های گفتاری و گویش‌های محلی دیده می‌شود و در زبان معیار یا رسمی کمتر به کار می‌رود. آنها در مرز زبان قراردادی (دل‌خواهی) و زبان شمایی هستند. به عبارتی ویژگی‌های شمایی دارند درحالی که کلمات عادی زبان قراردادی هستند. همچنین این کلمات معمولاً قابل ترجمه به زبانی دیگر نیستند و یافتن معادلی در زبان دیگر برای آنها سخت است. در زبان‌های معیار اروپایی وجود ندارند. همان‌طور که در تعریف ذکر شد دارای نقش عاطفی و حسی هستند. برخی بر این عقیده‌اند که این کلمات به تکامل زبان ربط دارند و درواقع پل بین ایماواشاره^۱ و زبان طبیعی هستند (Heiman, 2018). از حیث ساخت صرفی نیز ایده‌آواها در اکثر اوقات حاصل دوگان‌سازی (تکرار)^۲ هستند، چه دوگان‌سازی کامل (فس‌فس)، چه دوگان‌سازی ناقص (قیلی‌ویلی).

همچنین باید سعی کرد مرزی میان ایده‌آواها و مقولات مشابه تعیین کرد. این کلمات با نام‌آواها^۳ متفاوت هستند. نام‌آواها با استفاده از صدا برای نامیدن چیزی یا حیوانی به کار می‌روند، مانند: «قدقد، قارقار، خش‌خش» و نظایر آن. نام‌آواها تقلید صدای طبیعی هستند و ارتباط صوتی بین آنها و صدای موجود در طبیعت برقرار است. ازطرفی، عباراتی که برای القاب بدنی^۴ به کار می‌روند نیز جدا از این مقوله‌اند، مانند «علی شلخته، حسن یه گوش، علی بانگلان، غلام چارچشم، حاج علی میخی، حسن سندان، رضا غلاغ، امیر تن‌تن، سعید دمبه» و نظایر آن. باید بین شناخت‌آوا^۵ که به ویژگی یک شخص اشاره دارد و کمک به شناخت او می‌کند نیز اشاره کرد، مانند «مشنگ، خل‌وضع، دست‌پاچینه» و مانند آن. و درنهایت باید

1. gesture
2. reduplication
3. onomatopoea
4. body epithet
5. ontophone

آنها را با شبه‌جمله یا صوت^۱ نیز متفاوت دانست که برای بیان احساس شخص یا ویژگی ارتباطی به کار می‌رود و از حیث نحوی خارج از ساختار جمله قرار می‌گیرد، مانند «آخ، وای، آهای، هیس». شبه‌جمله‌ها برای بیان مفاهیم احساسی (آخ)، شناختی (آها)، ترغیبی (هیس، هس، چخه)، و ارتباطی (همممم) به کار می‌روند.

۳- تقسیم‌بندی معنایی ایده‌آوا

آکیتا (۲۰۰۹) تقسیم‌بندی معنایی سه‌گانه‌ای از ایده‌آواها به دست داده‌است: ایده‌آوای صدایی^۲: بیان ویژگی صدایی یا بیرون دادن صدایی خاص از یک شخص یا چیز؛ ایده‌آوای دیداری^۳: بیان ویژگی حرکت، ظاهر، نحوه نور دادن، بافت و مزه؛ و ایده‌آوای ذهنی^۴: بیان ویژگی حس بدنی یا عواطف. در این بخش با ذکر مثال‌هایی به این تقسیم‌بندی می‌پردازیم. مثال‌های زیر نمونه‌هایی از ایده‌آوای صدایی هستند:

(۲) خرت خرت یخ می‌خورد.

(۳) دارودور راه انداخته بودند.

(۴) منِ من کرد و زیر لب چیزی گفت.

(۵) سماور قل‌قل می‌کرد.

(۶) دمپایی‌اش را کِرت کِرت روی زمین می‌کشید.

(۷) برو وِرور نکن.

(۸) کُخ کُخ می‌کرد.

(۹) هق هق گریه می‌کرد.

همان‌گونه که مشخص است در اکثر موارد فوق، ایده‌آوا به صدایی اشاره دارد که به شخصی یا حرکتی مربوط می‌شود. بسیاری از این کلمات برای فارسی‌زبان‌ها معنای شفاف دارند، ولی در فارسی همدانی «کُخ کُخ» به صدای سرفه زدن اشاره دارد و «دارودور» صدای بلند ناشی از شادی مانند عروسی و جشن است.

مثال‌های زیر نمونه‌هایی از ایده‌آوای دیداری هستند:

(۱۰) سالانه‌سالانه توی خیابان راه می‌رفت.

1. interjections

2. phonomimes

3. phenomimes

4. psychomimes

(۱۱) دیشب تلوتلو می‌خورد.

(۱۲) لامپ نوزنوز می‌کرد.

(۱۳) کاسه افتاد پَرنگ پَرنگ شد.

(۱۴) چراغ پِت پِت می‌کرد.

(۱۵) خیلی چُسان فُسان کرده بود.

(۱۶) زرت زرت پیام می‌داد.

(۱۷) خیلی فس فس رانندگی می‌کرد.

(۱۸) تاکسی گُراگر آمد خورد به من.

اکثر مثال‌های فوق به شیوه حرکت، نحوه انجام کاری یا وضعیت چیزی یا شیوه نور دادن یک منبع نوری اشاره دارد. از میان موارد فوق در گویش فارسی همدانی «نوزنوز» به نور کم‌رنگ و «پَرنگ پَرنگ» به شیوه شکستن چیزی اشاره دارد. مثال‌های زیر نمونه‌هایی از ایده‌آوای ذهنی هستند:

(۱۹) پاهام گَزِز می‌کنه.

(۲۰) دل بچه قیلی‌ویلی می‌ره.

(۲۱) سرم لُرپ لُرپ می‌کنه.

(۲۲) پشت گردهام مورج‌مورج می‌کنه.

(۲۳) دندانم را کشیدم زُق زُق می‌کنه.

(۲۴) همکار تازه‌مان خیلی گنه‌گنه است.

(۲۵) پسره عَرَعَر وایساد نگاه کرد.

موارد فوق همگی به نوعی حس درونی و عاطفی اشاره دارند. برخی از آنها مختص فارسی همدانی هستند و به انواع درد اشاره دارند.

دینگمانس (۲۰۱۲) پ سلسله‌مراتبی معنایی از ایده‌آواها نیز به دست داده‌است:

(۲۶) صدا < حرکت > ویژگی‌های دیداری < سایر حس‌ها > احساسات درونی و ذهنی

براین‌اساس، اگر قرار باشد زبانی ایده‌آوا داشته باشد، حتماً از طبقه «صدا» دارد. این احتمال تا پایین طیف (سمت چپ) کمتر می‌شود. داده‌ها نشان می‌دهد که زبان فارسی در همه طبقات معنایی ایده‌آوا دارد: خرت خرت (صدا)، سلانه سلانه (حرکت)، پت پت (ویژگی دیداری)، مورمور (سایر حس‌ها)، قیلی‌ویلی (حس درونی). این سلسله‌مراتب حرکت از عینی (بیرون) به ذهنی (درون) است. یعنی ابتدای آن عینی‌تر (صدا) و انتهای آن ذهنی و انتزاعی‌تر است.

۴- ویژگی‌های دستوری ایده‌آوا

ایده‌آواها در ساخت‌های دستوری مختلف شرکت دارند. در زبان فارسی نیز این کلمات در چند ساخت دستوری به کار می‌روند. نخستین آنها فعل مرکب است. ایده‌آواها می‌توانند عنصر غیرفعلی در ساخت فعل مرکب باشند، مانند موارد زیر:

(۲۷) من من کردن، وزوز کردن، تلوتلو خوردن، لک‌ولک کردن، قیلی‌ویلی رفتن، مورمور شدن، موس‌موس کردن.

همان‌گونه که مشخص است، آنها با افعال سبک مختلف فعل مرکب می‌سازند.

ساخت دیگری که ایده‌آواها در آن به کار می‌روند ساخت قید حالت است، مانند موارد زیر:

(۲۸) او سلانه‌سلانه آمد.

(۲۹) کارها را شرتی‌شپکی انجام می‌ده.

(۳۰) هله‌کوان سینه‌کوان از پله‌ها کشید بالا.

ایده‌آواهای به کاررفته در جملات فوق همگی قید حالت هستند که به نحوه انجام شدن عمل اشاره دارند.

ایده‌آواها به عنوان متمم فاعلی نیز به کار می‌روند، مانند مثال‌های زیر:

(۳۱) همکار تازه‌مان خیلی گنه‌گنه است.

(۳۲) لیوان افتاد پرتگ‌پرتگ شد.

و در نهایت این کلمات در ساخت وصفی نقش صفت را دارند:

(۳۳) آدم گنه‌گنه باید بمیره.

(۳۴) باران پشکه‌پشکه آمد نشست سر درشکه.

(۳۵) ظرف طره‌طره.

موارد فوق از جمله کاربردهای دستوری ایده‌آواها بود، هرچند این بحث نیازمند تفصیل بیشتری است.

۵- نتیجه‌گیری

در این نوشته مختصر مقوله‌ای را معرفی کردیم که کمتر در مباحث زبانی و دستوری در فارسی به آن اشاره شده است. مباحث مطرح‌شده نشان داد می‌توان این مقوله را از جهات مختلف بررسی کرد. هایمن (۲۰۱۸) در کتابی با نام *ایده‌آواها و تکامل زبان* عنوان می‌کند شاید ایده‌آواها با بازگشت به دیرینه مراحل ابتدایی زبان در ارتباط باشند. احتمالاً در مراحل ابتدایی

تکوین زبان صداها و ایماواشاره‌ها^۱ در کنار هم برای ایجاد ارتباط به‌کار می‌رفتند. ساختار ایده‌آواها می‌تواند به ما نشان دهد چگونه ایماواشاره‌های ارتباطی و زبانی از دل رفتار عملی درآمده‌اند. همچنین چگونه آنها به کلماتی قاعده‌مند و قراردادی بدل شده‌اند. درواقع، از نظر او روندی مانند (۳۶) در تکوین زبان وجود دارد:

(۳۶) ایماواشاره <<<<< ایده‌آوا <<<<<< واژگان قراردادی

شاید به همین دلیل است که ایده‌آواها به احساسات و صداها ی طبیعی نزدیک‌ترند و در زبان رسمی هم کمتر به کار می‌روند.

منابع

- Akita, K. 2009. *A Grammar of Sound-Symbolic Words in Japanese: Theoretical Approaches to Iconic and Lexical Properties of Japanese Mimetics* (PhD dissertation). Kobe University, Kobe.
Retrieved from http://www.lib.kobe-u.ac.jp/handle_gakui/D1004724
- Akita, Kimi & Prashant Pardeshi (eds.) 2019. *Ideophones, mimetics and expressives*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Diffloth, G. 1972. Notes on expressive meaning. *Chicago Linguistic Society*, 8, 440–447.
- Dingemanse, Mark 2012. Advances in the cross-linguistic study of ideophones. *Language and Linguistics Compass* 6, 10: 654-672.
- Dingemanse, Mark 2018. Redrawing the margins of language: Lessons from research on ideophones. *Glossa* 3, 1: Article 4, 1-30.
- Dingemanse, Mark 2019. 'Ideophone' as a comparative concept. In: Akita, Kimi & Prashant Pardeshi (eds.), *Ideophones, Mimetics and Expressives*, pp. 13-34. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.
- Dingemanse, Mark. 2023. Ideophones, in Eva van Lier (ed.) *The Oxford Handbook of Word Classes*. Oxford University Press. 466-476.
- Doke, C. M. 1935. *Bantu Linguistic Terminology*. London: Longmans, Green, and Co.
- Haspelmath, Martin. 2010. Comparative concepts and descriptive categories in crosslinguistic studies. *Language*, 86 (3):663-678.
- Haiman, John 2018. *Ideophones and the evolution of language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kilian-Hatz, Christa & F.K. Erhard (eds.) 2001. *Ideophones*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins.

1. gesture

Samarin, W. J. 1971. Survey of Bantu ideophones. *African Language Studies*, 12, 130–168.

روش استناد به این مقاله:

راسخ‌مهند محمد. ایده‌آوها در زبان فارسی، زبان فارسی و گویش‌های ایرانی، ۱۴۰۴؛ ۲(۲۰): ۱۰۵–۱۱۳.

DOI:10.22124/plid.2025.32189.1735

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

